

Viii

LOP

NR. 1- 2020 - ÅRGANG 75

LOP i eldreråd

Våre krav til statsbudsjettet

Bør jeg tenke på fremtidsfullmakt?

Medlemsblad for Landsforbundet for offentlige pensjonister, LOP, som er landets eldste og nest største pensjonistorganisasjon. LOP er uavhengig, partipolitisk og livssynsmessig nøytral.

Utkommer 4 ganger årlig
ISS 1890-3398
Opplag: 10.000

SEKRETARIAT
Stortingsgt. 2, 0158 Oslo
Daglig leder: Wenche Sandlie
22 42 22 55
post@lop.no
www.lop.no
Kontortid: man–fre 09.00–15.00

Turid Mæhre Olsen
92456568
turid.arna.olsen@hotmail.com

Turid Schüller Sølland
95960807
tu.sc.so@gmail.com

SENTRALSTYRET
Styreleder
Torild Ofstad
954 37 233
Torildofstad@gmail.com

PENSJONSUTVALGET
Hans Erik Pettersen
905 43 413
hansep@online.no

Nestleder:
Rannveig Bærheim
48146737
ranveig.berheim@lyse.net

HELSE- OG OMSORGSUTVALGET
Lillian Saxegaard
94499320
lillian.saxegaard@gmail.com

Styremedlemmer:
Torgeir Jens Pettersen
90922489
torgpett@online.no

KURS-KONTAKT-KONFERANSEUTVALGET
Turid Mæhre Olsen
924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

Asgeir Brekke
90026908
asgeir.brekke@uit.no

Aud Toppe Christensen
99383525
aud.toppe@yahoo.no

Lillian Saxegaard
94499320
lillian.saxegaard@gmail.com

Wenche Pettersen
98852625
wepel@yahoo.com

Varamedlemmer:
Astrid Bjellebø Bayegan
90929047
astrid.bayegan@gmail.com

Frist for nr. 2. 2020: 15. mai

Signerte artikler står for skribentens egne meninger.
Ettertrykk tillatt med kildehenvisning.

Forsidebilde og illustrasjonsfoto:
Bigstockphoto

INNHOOLD

Rapport fra sentralstyret	s. 5
Landsmøtekunngjøring	s. 6
Våre krav for 2021	s. 7
LOP i elderrådene	s. 10
Høringssvar fra LOP 14	s. 14
Fremtidsfullmakt	s. 18
Lokallagssider	s. 22
Medlemsfordeler	s. 28

God representasjon i elderrådene

I denne årets første utgave av «Vi i LOP» finner du mye innhold som gir et godt innblikk i LOPs allsidige arbeid.

En av organisasjonens mange viktige oppgaver er de årlige innspillene til statsbudsjettet. På sidene 7-9 kan du lese om hvilke innspill som er gitt i forkant av statsbudsjettet for 2021. Å gi høringssinnspill i viktige saker for den offentlige pensjonisten er også en sentral oppgave for LOP, to av våre siste høringssutalelser finner du på sidene 14-17.

LOP er også godt representert i mange elderråd rundt om i våre kommuner og fylker. En oversikt over de nye representantene etter høstens lokalvalg finner du på sidene 10 og 11.

Lokallagene er aktive, og smakebiter på det som skjer rundt omkring i de mange lokallagene i landet får du også. Rana lokallag har nylig feiret 15-års jubileum, en rapport fra feiringen har vi på side 24.

God påske (snart) til alle LOP-ere!

Margaretha

STYRELEDER HAR ORDET:

Landsmøtet er LOPs høyeste organ og det avholdes hvert 3. år. 2020 er landsmøteår og møtet arrangeres 3. og 4. juni. Denne gangen blir arrangementet i Oslo. Stedene hvor landsmøtet holdes er varierende og denne gangen ble det altså hovedstaden. Alle lokallagene er representert på landsmøtet. Siden landsmøtet er LOPs høyeste organ betyr dette at lokallagene deltar i den demokratisk beslutningsprosess om mål og planer for LOPs virksomhet de neste tre årene.

LOP er en interesseorganisasjon som skal sikre og videreutvikle vilkår og rettigheter, og stimulere til et aktivt miljø både lokalt og sentralt for offentlige pensjonister. Det påvirkingsarbeidet vi gjør overfor offentlige myndigheter både nasjonalt, regionalt og lokalt er helt grunnleggende for å nå våre mål. Formelt gjør vi dette gjennom vår drøftingsrett med Arbeids- og sosialdepartementet, høringsrett og deltagelse i elderråd.

Uformelt kan det være mange veier, blant annet ulike aksjoner, samarbeid med andre organisasjoner, politisk påvirkning osv. Hver og en av oss, og lokallagene, må tenke over hvilke mulighet er vi har til å ta ansvar og påvirke myndighetene. Det er vanskelig å få gehør i sentrale media. Det har vist seg enklere å nå fram i lokalpressen. Det er god påvirkning fra lokallagene og medlemmer blant annet å lage avisinnlegg til lokalpressen.

Både pensjonen og levekårene totalt sett er under press. Det er stadige innspill fra våre politikere og andre "forståsegpåere" som prøver å legitimere en ytterligere innstramming av pensjonistenes levekår. Det være seg pensjonen eller andre offentlige tjenester. Dette gjelder også den offentlige tjenstepensjonen, selv om den er en opparbeidet rettighet.

Det er derfor helt nødvendig å legge strategier og gjøre vedtak vedrørende pensjonen slik at vi sikrer den. Det gjelder blant annet trygdeoppgjør, pensjonsreformen, skatt, høringer osv.

LOPs standpunkt til forhandlingsrett kontra drøftingsrett må bli et viktig tema denne gangen også, slik som på forrige landsmøte. Dette blant annet fordi

forhandlingsrett var et krav som kom på drøftingsmøtet om statsbudsjettet 2021. Det kan bety en omfordeling av tilleggene (for eksempel kronetillegg) innenfor rammen av oppgjøret. LOPs holdning har vært at tilleggene skal være prosentvise. Dette er viktig fordi den offentlige tjenstepensjonen reguleres på samme måte som folketrygden.

I kravene våre til statsbudsjettet har kommuneøkonomien stått sentralt. Mange av de offentlige tjenestene, og spesielt innenfor eldreomsorg, er kommunenes ansvar. Kommuneøkonomien er også under press, og det har vært en sentral sak for oss å påpeke viktigheten av en god nok kommuneøkonomi for å kunne gi gode nok tilbud, spesielt innenfor eldreomsorg.

Fylkeskommunene og kommunene er sentrale aktører når det gjelder samferdsel/transport og kultur. Begge deler er grunnleggende tjenester for et godt og aktivt liv. Det er derfor nødvendig med gode nok tilbud på et akseptabelt prisnivå.

Våre medlemmer som sitter i elderrådene skal være med på å sikre faglig og god saksbehandling av saker som angår eldre. Det må være et mål for LOP å skape en felles arena for våre elderråds medlemmer med sikte på felles kompetanseutvikling og utvikling av en arena for drøfting av felles politiske saker.

Det er lettere å nå igjennom med våre krav og synspunkter jo flere medlemmer vi har. I dag er vi ca 11.000 medlemmer, men ut fra antallet offentlige pensjonister kunne vi ha vært mye større. For å kunne øke vår gjennomslagskraft er det viktig å øke medlemstallet. Vi har mange gode lokallag og de er

Fortsetter neste side ►►►

Sekretariatet har travle dager. Fjoråret skal oppsummeres både når det gjelder økonomi og aktiviteter. Og i forhold til tilgjengelige ressurser balanserer vi godt. Vi satser på fortsatt vekst i 2020. Det betyr vekst i antall medlemmer, fordi det er antall medlemmer som gir det økonomiske grunnlaget til aktiviteter.

I løpet av vinteren og våren 2020, har flere lokallag hatt, eller får, besøk sentralt fra. Representanter fra sentralstyret, fra Pensjonsutvalget, fra Helse- og omsorgsutvalget og daglig leder har deltatt på årsmøter og medlemsmøter. Disse møtene er nyttige og inspirerende. Og som daglig leder i en koordinerende posisjon ser jeg at her er det gode muligheter for å overføre kompetanse på tvers av lokallag. Dette kan bidra til å ytterligere styrke lokallag som er i vekst, og det styrker de lokallagene som sliter.

De lokallagene som sliter, sliter gjerne med å rekruttere nye folk til sine styrever. Og da gjelder det å synliggjøre at et verv i et lokallag er givende arbeid. Våre lokallag i vekst er gode eksempler på dette. Flere styreprerentanter sier de vokser faglig på å være med i lokalt arbeid, i tillegg til at det er sosialt og hyggelig.

Det er mye god helse å hente ved å være med i et lokallag, både som aktiv medlem og som aktiv i styrearbeid. I disse dager holder lokallagene på å avvikle sine årsmøter. Jeg ser frem til å fortsette og samarbeide med dere som tar gjenvalg, og jeg ser frem til samarbeid med nye folk.

Og til de av våre medlemmer som fremdeles ikke er medlem av et lokallag, anbefaler vi å ta seg en tur på et møte. Kontaktinfo til lokallagene finner dere bakerst i bladet.

LOP gjør en god jobb for pensjonister. Dette underbygges av sentralstyreleder i dette nummeret av Vi i LOP. Vi jobber for den offentlige tjenstepensjonen til offentlige pensjonister, og vi jobber for gode levekår for alle pensjonister. I april er det nytt møte om statsbudsjettet 2021 for pensjonister. Her legger LOP frem sine krav.

Jeg avslutter derfor med å si at vi trenger deg som medlem. Det er viktig at offentlige pensjonister står sammen og blir flere, slik at vi kan påvirke både når det gjelder eldreråd, høringer, statsbudsjett og trygdeoppgjør.

Husk å betale medlemskontingenten. Og tusen takk for at du er medlem!

Wenche Sandli
Daglig leder LOP

▶▶▶ Fortsettelse fra side 3

basisen vår lokalt både for å drive påvirkningsarbeid og for medlemsutvikling. La oss ta tid på landsmøtet til også å diskutere dette.

Dette er saker blant flere som må drøftes og behandles på landsmøtet. Det er viktig at lagene kommer med innspill og forslag til vedtak på disse sakene. Vi skal legge til rette for et landsmøte med gode faglige innspill

og gode debatter, og at representantene vil få en god opplevelse med overføringsverdi til lokallagene.

Jeg ser frem til noen gode landsmøtedager!

Jorild Øfstad
Styreleder LOP

Rapport fra sentralstyrets arbeid

Siden forrige «Vi i LOP» har sentralstyret ikke hatt styremøte, men vi møtes igjen 25. og 26. februar for å gå gjennom årsmelding, regnskap og budsjett og å finpusse programmet for landsmøtet 2020. Styret ser fram til å avholde landsmøte i Oslo til våren.

VI STÅR SAMMEN FOR DIN MORGENDAG!

Vi har fått positiv respons fra inviterte politikere fra både posisjon og opposisjon, og rådet for «Et aldersvennlig Norge», så da ligger alt til rette for spennende diskusjoner om seniorpolitiske saker på landsmøtet.

Styret er avhengig av at det arbeides godt ute i lokallagene, men vi registrerer at noen strever med å få nye styremedlemmer. Styret oppfordrer derfor «nye medlemmer» til å melde sin interesse for styrearbeid i LOP.

Styret ser også fram til samarbeid med nytt nasjonalt eldreombud og at arbeidet med «Leva hele livet» vil gi mange positive resultater i en fremtidsrettet eldrepolitikk.

Vår hovedoppgave er fortsatt å jobbe for «En rettferdig pensjon for offentlige pensjonister». Det er viktig at vi får fram budskapet om hvorfor LOP er den beste organisasjonen for oss som har arbeidet i det offentlige,

og at tjenstepensjonen ikke på noen måte må «settes i spill».

LOP har satt fram krav til Statsbudsjett for 2021. Vi vil fortsatt kreve at 0,75% reguleringen skal fjernes, og at gifte pensjonister ikke får reduksjon i opparbeidet pensjon. Ellers vil vi fortsatt kreve økte bevilgninger til kommunesektoren slik at kommunene blir i stand til å følge opp sine eldre, og at «Et aldersvennlig Norge» ikke bare blir fine ord og intensjoner på et stykke papir, men at reformen følges opp av nødvendige bevilgninger i de kommende årene

Facebook kampanjen har foreløpig har det ikke gitt oss mange nok nye medlemmer, vi håper derfor at dere alle bidrar ved å snakke fint om LOP, og oppfordre tidligere kolleger om å bli medlem i LOP, og samtidig bruke Facebook aktivt og gi «Likes» til våre hjemmesider.

Rannveig Bærheim
Nestleder i sentralstyret i LOP

LANDSMØTET 2020

**Sentralstyret ønsker velkommen til LOPs landsmøte
4. og 5. juni 2020 i Oslo.**

**Møtene holdes på Meet Ullevål konferansesenter
med overnatting på Thon Hotel Ullevål Stadion.**

*LOPs landsmøte 2020***KUNNGJØRINGER**

Landsmøtet finner sted 4. og 5. juni på Meet Ullevål konferansesenter i Oslo

Forslag som ønskes behandlet til landsmøtet

Det er fremdeles tid til å sende inn forslag til landsmøtet! Fristen er 31. mars 2020.

Sakene skal inneholde tittel, tekst og forslag til vedtak. Om nødvendig må kostnadsoverslag også presenteres.

Forslag på kandidater til valgkomiteen

Valgkomiteen skal presentere forslag på kandidater senest åtte uker før landsmøtet; altså innen 8. april 2020. Lokallag/medlemmer som har forslag til kandidater bes sende dem inn så snart som mulig. Husk at kandidater bør være forespurt og ha sagt ja til å stille til valg.

Påmelding av delegater

Lokallagene kan sende antall delegater avhengig av medlemstallet pr. 31.12.19.

Navn og adresse på lagets delegater, varadelegater og eventuelle ledsagere, sendes til LOPs sekretariat: post@lop.no eller Lop Stortingsgaten 2 0158 Oslo innen 31. mars 2020. Bruk tilsendt skjema!

VALGKOMITEENS MEDLEMMER: Johannes Bolstad, johannes.bolstad@bkkfiber.no - tlf: 924 44 478
Gunda Marie Falao Sparre, gunda.sparre@gmail.com- tlf: 920 38 037
Per Loe, reid-lo@online.no - tlf: 416 75 170

ANTALL MEDLEMMER **ANTALL DELEGATER**

20-199	1
200-399	2
400-599	3
600 og over	4

Lokallagets medlemstall regnes ut fra LOPs sentrale medlemstall pr. 31. desember 2019, inkludert medlemmer fra samarbeidende organisasjoner. Alle valgte delegater har møte-, tale-, forslags- og stemmerett. Ytterligere informasjon kommer senere. Innkalling sendes i uke 17. Alle delegater påmeldes med e-post adresse, fordi informasjonen må gå digitalt.

REISE OG OPPHOLD

Vi minner om at LOP sentralt dekker reise og opphold for delegater og andre med møterett. Ledsagere dekker selv sine omkostninger. Utgifter til kost under reise dekkes ikke. Reiser skal foretas på rimeligste måte. For å få rimelige flybilletter, er det viktig å være tidlig ute med bestillingen. Betaling for ledsagere skal skje i god tid før landsmøtet. Alle vil få reiseregningsskjema utdelt i mappen for landsmøtet. Skjemaet må utfylles korrekt og alle utgifter dokumenteres med bilag. Dette kan med fordel leveres landsmøtesekretariatet eller sendes til LOP snarest mulig etter landsmøtet.

**LOPs krav til
STATSBUDSJETTET 2021**

Den 12. desember ble det årlige møtet mellom pensjonistorganisasjonene og arbeidsministeren om neste års statsbudsjett avholdt. LOPs leder Torild Ofstad presenterte der de åtte prioriterte kravene fra LOP. Her kan du lese mer om hva disse kravene fra LOP inneholder.

- Alderspensjonen
- Skatt
- Kommuneøkonomi
- utfordringer innenfor helse- og sosialsektoren
- Mammografi
- Tannhelse
- Krav knyttet til diverse innstramminger

ALDERSPENSJONEN

LOP vil at alderspensjonen skal følge lønnsutviklingen til de yrkesaktive. Det er i det minste regjeringens ansvar å sørge for at alderspensjonen ikke blir regulert lavere enn pensjonsreformens opplegg, det vil si snittet av lønn og pris. Fradragsfaktoren på 0,75 prosent bryter med forutsetningen om en realvekst på 1,5 prosent for de yrkesaktive, og må derfor endres. Ifølge Meld. St. nr. 4 for (2019-2020) er den på 1,1 prosent i 2011-2018, altså 0,4 prosentpoeng lavere enn forutsetningen. LOP konstaterer at omleggingen av budsjettbehandlingen av trygdeoppgjøret fra 2016 har ført til at

pensjonistorganisasjonenes muligheter for å påvirke Stortinget er blitt svekket samtidig som Stortingets rolle i trygdeoppgjørsammenheng også er svekket. LOP er sterkt uenig i disse svekkelsene og ber regjeringen gå tilbake til ordningen før 2016.

Pensjonsreformen skulle etter tidligere planer evalueres i 2017. LOP forventer at underregulering av alderspensjonene blir en del av evalueringen.

Forøvrig viser vi til innsendt høringssvar fra LOP til regjeringens forslag om å avvikle forsørger-tilleggene for

Fortsetter neste side ►►►

“Vi i LOP”

Som medlem i LOP mottar du medlemsbladet «Vi i LOP» 4 ganger året. Her finner du mye godt og nyttig stoff for den offentlige pensjonisten. Innholdet i bladet spenner fra pensjonsfaglige artikler, nyheter om tilbud for eldre, helse relatert stoff for seniorer og også en del hyggelige sosiale innslag.

barn og ektefeller der disse forsørges av pensjonisten. Vi viser også til innsendt høringsvar til regjeringens forslag om å fjerne skjermingstillegget i uføres alderspensjon. Tallmaterialet i regjeringens høringsnotat, figur 3.5, viser entydig at uføres alderspensjon per i dag ligger klart under den alderspensjonen yrkesaktive mottar ved 67 år. Det er derfor ingen fornuftig begrunnelse for å inndra skjermingstillegget, det vil bare medføre at uføre får forsterket den underbetalingen de nå har sammenliknet med yrkesaktive.

LOP krever:

Vi krever at denne innstramningen ikke iverksettes. Skulle det likevel bli iverksatt i 2020, krever vi at dette må reverseres i 2021-budsjettet.

SKATT

Særlige skatteregler fører til at pensjonister og mottakere av enkelte trygdeytelser betaler mindre skatt enn lønnstakere. Trygdeavgiften på pensjon er lavere enn på lønn. Minste-fradraget er på den annen side lavere i pensjonsinntekt enn i lønn.

I forbindelse med budsjettforslaget for 2020 er det beregnet i et såkalt referansesystem at det reelt sett er uendret skatte- og avgiftsnivå fra 2019 til 2020. Det er vanskelig å forutsi hvordan utviklingen blir fra 2020 til 2021.

Minstefradrag:

Minstefradragets øvre grense for lønnsinntekt for 2019 er 45% og beløpet foreslås økt med 3,6% fra maksimalt kr. 100.880 til maksimalt kr. 104.450 for 2020. Minstefradragets øvre grense for pensjonsinntekt for 2019 er 31% og beløpet foreslås økt med 2,8% fra maksimalt kr. 85.050 til maksimalt kr. 87.450 for 2020. I forslag til budsjett for 2020 er den prosentvise økningen av minstefradraget ca. 65% lavere for pensjonister enn for yrkesaktive. Differansen i minstefradrag mellom arbeidsinntekt og pensjonsinntekt øker stadig til de yrkesaktives fordel.

Det særskilte skattefradraget for pensjonister:

Endringene i det særskilte skattefradraget i pensjonsinntekt fra 2019 til 2020 innebærer en lettelse for pensjonistgruppen samlet på om lag 225 mill. kroner påløpt og 180 mill. kroner bokført i 2020. Dette må sies og være den eneste skattelette fra 2019 til 2020, men som tidligere nevnt er det totalt sett uendret skatte- og avgiftsnivå fra 2019 til 2020.

Ellers er å bemerke at de fleste beløpsgrenser holdes nominelt uendret fra 2019 til 2020. Det gjelder blant annet nedre grense for å betale trygdeavgift, maksimalt fradrag for innbetalt fagforeningskontingent med

videre, maksimalt foreldrefradrag og flere andre satser. Dette gjør at skattetrykket reelt øker.

Det er tidligere hevdet fra regjeringen at skatteletter kompenserer for en negativ utvikling av alderspensjonen. Budsjettforslaget for 2020 kan vanskelig sies å ha noen positiv virkning på utviklingen av pensjonene. Snarere tvert imot så bidrar den til å øke forskjellene mellom inntektsutviklingen for pensjonister og lønnstakere. Det er heller ikke noen skattelette fra 2019 til 2020.

Skatt på store sykdomsutgifter:

Det vises til Prop. 1LS Skatter, avgifter og toll 2020, Vedlegg 1, side 305: Anslag på skatteutgifter og skattesanksjoner. Det kan etter visse kriterier gis et særfradrag for store sykdomsutgifter når årlige dokumenterte utgifter utgjør minst kr. 9.180 og gjelder varig sykdom eller svakhet hos skatteyteren eller noen han eller hun forsørger. Fra og med 2013 gis det fradrag for 67% av fradragberettiget kostnader.

Forhold til offentlige ytelser:

En del offentlige ytelser er avhengige av brutto lønn/pensjon, f.eks. bostøtte. Det så vi i 2015 når uførepensjonen ble endret til uføretrygd, og ble skattlagt som lønn ved at tidligere uføre-pensjon ble påplussert brutto slik at nettobeløpet ble tilnærmedesvis det samme som før 2015. Det førte til at mange mistet bostøtte. Det må for fremtiden sørges for at ved endring av brutto lønn/pensjon i forbindelse med trygdeoppgjør og/eller endring av G (grunnbeløpet) som fører til at brutto pensjon/trygd blir så stor at grensen for ytelser overskrides, må også grensen for ytelsen økes. Det virker ulogisk at når en fikk økt sin brutto uføretrygd i 2015 for å kompensere for økt skatt, så mistet en samtidig eller fikk redusert bostøtten, så en i sum gikk i minus.

LOP krever:

- Minstefradraget for pensjonistene må reguleres på linje med reguleringen for de yrkesaktive.
- Særskilt skattefradrag for pensjonister som skulle kompensere for økt trygdeavgift, må reguleres likt med inntektsutviklingen for pensjonister. Alternativt at trygdeavgiften reduseres til sitt opprinnelige nivå.
- Fradrag for store sykdomsutgifter kreves videreført. Disse kravene er også fremmet under tidligere budsjett-drøftinger. Vi kan ikke se at noen av dem er oppfylt og fremmes derfor på nytt.

STYRKET KOMMUNEØKONOMI

Kommunesektorens frie inntekter er i budsjettet for 2020 redusert nominelt med 3,65 mrd. kroner eller 0,9 prosent, regnet i 2019-kroner, korrigert for oppgaveendringer

og sammenliknet med anslag for regnskap 2019. Samtidig er pris- og kostnadsveksten anslått å øke med 3,1 prosent (Prop.1 KMD, tabell 3.4 side 30).

Ut over dette kommer en demografisk behovsvekst på 3,65 mrd. kroner. Reduksjonen i det øremerkede tilskuddet til toppfinansiering er av KS anslått å gi en utgiftsøkning på 350 mill. kr. for kommunene. Når en i tillegg legger føringer på bruken av de frie midlene på rundt 650 mill. kroner (opptrapping rusfeltet, tidlig innsats barnehage/skole) blir det gjenstående handlingsrommet redusert. Så antas det at kommunenes pensjonskostnader skal bli 450 mill. kr. lavere enn i 2019. Medregnet dette blir den samlede virkningen en reduksjon i kommunesektorens handlingsrom på 5,14 mrd. kroner.

Dette må forventes å medføre merkbare kutt i kommunenes innsats på de øvrige sektorene, herunder sykehjem, eldreomsorg, hjemmesykepleie, frivillighetsentre med mer.

Denne situasjonen må rettes opp i 2021-budsjettet. En kan ikke forvente at en uforsvarlig stram kommuneøkonomi skal berges med uventede ekstra skatteinntekter mot slutten av året slik det skjedde høsten 2019. Budsjettet må inneholde tilstrekkelig med midler slik at en kan rette opp den underfinansieringen som nå finner sted.

HELSE- OG SOSIALUTFORDRINGER

Lop krever kvalitetsøkning innenfor sektoren. Det er en generell oppfatning i samfunnet at kvaliteten i sykehjemmene, omsorgsboligene og i de hjemmebaserte tjenestene er for dårlig. Det vises til undersøkelser og de mange historiene i media. Det samme gjelder samhandlingsreformen i mange kommuner.

For å få bedre kvalitet kreves det:

- Utbygging av sykehjem. Det må gis tilstrekkelige tilskudd til bygging av nye og rehabilitering av eksisterende sykehjem. Alle eldre bør få tilbud om enkeltrom.
- Styrke hjemmesykepleie, hjemmehjelp og bemanning på sykehjemmene, i tillegg til å bedre kvaliteten i tilbudet. Øke andelen faste og hele stillinger innenfor sektoren.
- Kommunene plikter å gi eldre som blir utskrevet fra sykehus et adekvat tilbud om helsehjelp og rehabilitering, gjennom tilbud om opphold i bl.a helsehus. Utbygging av kommunale/regionale helsehus bør skje gjennom øremerkede tilskudd til etablering.
- Helsehusene er et kommunalt ansvar, men det bør fra regjeringshold sørges for at tilbudet finnes i alle kommuner, samt bevilge nok øremerkede midler til at

tilbudet i de kommunale helsehusene har et forsvarlig medisinsk tilbud. Dette for å kunne gi en forsvarlig og relevant ferdigbehandling av et økende antall ikke ferdigbehandlede pasienter fra sykehusene, det vil si pasienter som trenger sykehusbehandling og som må få adekvat lege- og sykepleiehjelp i i henhold til samhandlingsreformens intensjoner. Helsehus, som også er bemannet av både fysioterapeut og ergoterapeuter, vil sikre en raskere rehabilitering.

• LOP krever at det i tillegg til de generelle helserettslige regler som gjelder for helsehus, også etableres egne nasjonale forskrifter for helsehusene.

• LOP vil peke på intensjonene med Stortingsmelding «Leve hele livet», hvor viktig det er med fokus på ernæring og aktivitet, og vi mener derfor at det bør være nok midler til igangsetting av ulike prosjekter som bidrar til matlyst og livsglede hos beboere i ulike institusjoner.

• LOP er opptatt av at de hjemmeboende eldste eldre og deres pårørende skal føle trygghet i hverdagen og ha god livskvalitet så lenge som mulig, derfor er det viktig å implementere velferdsteknologi, som for eksempel GPS for demente og elektronisk medisinboks, som bidrar til å gjøre hverdagen enklere for brukerne.

TANNHELSE

LOP krever:

• LOP krever at tannhelse bør være en del av det offentlige helsetilbudet. På sikt må det innføres en egenandel på tannbehandlingsutgifter for eldre over 67 år, og resten må dekkes av folketrygden.

MAMMOGRAFI

LOP krever:

LOP krever at mammografiundersøkelser skal utvides til også gjelde kvinner etter fylte 69 år.

DIVERSE INNSTRAMNINGER

LOP krever:

- LOP krever at ordningen med gratis fysioterapi til kronisk syke som regjeringen kuttet ut i 2017 gjeninnføres fullt ut. I prop. 10L (2019-2020) av 1. november foreslås en rekke innstramminger i diverse ytelser som vi ikke ser er legitimert annet enn som rene innstrammings tiltak. Flere av tiltakene følger opp budsjettinnstramminger foreslått i statsbudsjettet 2019. De innstramminger som rammer våre medlemmer direkte er blant annet:
 - Oppheving av stønad ved bruk av tekniske hjelpemidler, bruk av proteser, støttebandasjer o.l.
 - Oppheving av tilleggsstønad til nødvendige utgifter til pleie og tilsyn av andre familiemedlemmer for personer med nedsatt arbeidsevne
 - pluss en rekke andre innstrammings tiltak.

Eldreråd

Vi er svært glade for at LOP har fått inn mange representanter i eldrerådene både på kommune- og fylkesplan, og ønsker alle lykke til med arbeidet for et bedre samfunn for eldre.

Kommunene i Norge arbeider nå med nye planer hvor «Aldersvennlig stedsutvikling» og «Universell utforming» blir viktige utfordringer i arealplanleggingen.

Ikke minst er det viktig at tjenestene er tilgjengelige når vi trenger dem, det være seg offentlige transportmidler, helsetjenester og ikke minst kulturtilbud.

Vi har mange eldre som ønsker å bo «hjemme» lengst mulig, og som derfor trenger at det planlegges gode boområder der flere generasjoner kan bo og hjelpe hverandre, og der infrastrukturen er god nok til at de kan få et «godt liv».

Mange eldre ønsker å være til nytte, det er derfor viktig at det legges til rette for «Frivilligheten».

Rannveig Bærheim
Nestleder i sentralstyret i LOP

Fylkeseldreråd

Vestland

Kjellbjørg Lunde

Innlandet

Jørund Hassel

Rogaland

Rannveig Bærheim
Gunnstein Emmerhoff (vara)

Trøndelag

Aage Borrmann
Ågot Glasø (vara)

Kommunale eldreråd

Bærum

Ragna Berget Jørgensen
John Kjekshus

Kongsberg

Sigrun Holm
Solfrid Erstein (vara)

Askøy

Ranveig Skjønborg
Oddmund J. Sagstad (vara)

Bergen

Nils Mæhle
Aud Toppe Christensen (vara)

Bjørnafjorden

Elsie Krey Solsnes Grotle

Øygarden

Johnny Eide
Brynhild Enerhaug (vara)

Voss og omland

Torstein Gunarson
Gunnar Grove (vara)

Kristiansund

Ellen Kristine Thorsøe
Karl Johansen (vara)

Mosjøen

Kjell Langlien (vara)

Vefsn

Turid Mæhre Osen

Rana

David Øverli
Sigrid Vistnes (vara)

Bodø

Roald Riedl (vara)
Solveig Bernhoft (vara)

Sel kommune

Kari Bjølgerud Hansen
Bjørn Engehagen (vara)

Nord Fron

Ola Holen (vara)

Lillehammer

Tor Even Heltorp (leder)
Haldis Bergan (vara)

Gjesdal

Turid Kilhavn

Klepp

Inger Marie Nese
Olav Harbo

Sola

Magnus Soland (vara)

Time

Ranveig Løge (vara)

Sandnes

Magne Helland
Marie Ø. Søndervik (vara)

Randaberg

Kjell Terje Larsen
Anne Marie Flø (vara)

Telemark

Kari Thomassen

Trondheim

Lillian Lilleløyken
Terje Osnes (vara)

Tromsø

Tove Bull

Sandefjord

Marit Wike Hansen
Knut Aaby (vara)

Færder

Ellen Berit Strand
Gerd Wendt (vara)

Indre Østfold

Randi Frankrig
Erling Hogstad (vara)

Moss

Ragnhild Monsen

Sarpsborg

Ellen M. Mikkelsen

«If you design for the young, you exclude the old,
but if you design for the old, you include everyone»

Glenn Miller, Director of education and research, Canadian Urban Institute

Elvecruise på Rhinen

Fra Amsterdam til Mainz gjennom Nederland, Tyskland og Frankrike

Turen startet med fly fra Gardermoen der 22 var påmeldte fra Norge, men dessverre bare 6 medlemmer fra LOP.

Vi ble hentet på flyplassen i Amsterdam og kjørt til skipet MS Crucebelle der vi ble tatt vel imot. Neste dag ble vi liggende i Amsterdam og vi ble tatt med på byvandring langs kanalene og utflukt til Zaanse Schans og Volendam. Det ble også tid til å besøke det så kjente ”Red light district”.

Fra Amsterdam gikk turen videre til Arnhem, kjent for slagene under andre verdenskrig. Det var utflukt til Airborne Museum Hartenstein før reisen fortsatte til Tyskland. Dag 4 tilbragte vi i Köln med guidet byvandring gjennom gamlebyen og besøk i Kölnerdomen som er en av de største katedralene i Europa. Det ble også tid til besøk i den store handlegaten i byen før cruiset fortsatte på kvelden.

På morgenen dag 5 var vi kommet til Koblenz der elven Mosel renner ut i Rhinen. I gangavstand fra skipet lå

odden Deutches Eck der elvene møtes og rytterstatuen av keiser Wilhelm 1 står. Ved lunsjtider fortsatte turen til Rudesheim med Loreleiklippen og sine vinmarker og middelalderborger. Byens berømte Drosselgasse ble selvfølgelig besøkt. Om natten fortsatte turen videre.

Dag 6 kom vil til Mannheim og utflukt til Heidelberg. Den eldste universitetsbyen i Tyskland. Fra Mannheim gikk turen inn i Frankrike og om morgenen dag 7 var vi kommet til Strasbourg. Byen kjent for EU-parlamentet og Europarådet. Vi tilbrakte hele dagen i byen og besøkte både Notre-Damekatedralen og den historiske bydelen La Petite France. Om kvelden la vi ut på den siste etappen av cruiset, og om morgenen dagen etter var vi kommet til Mainz.

Etter frokost var det farvel til skipet og busstur til flyplassen i Frankfurt og fly tilbake til Gardermoen etter en flott og begivenhetsrik uke med mange nye inntrykk og opplevelser.

Wenche Pettersen, leder av turutvalget i LOP

Hjertesukk fra turutvalget

Dette blir å forstå som et hjertesukk fra Turutvalget. *Er det behov for et sentralt turutvalg for LOP?*

Turutvalget har lagt ut i bladet for sine medlemmer 3-4 turer i året inkl. en juletur. Juleturen i 2018 til Tallinn ble kansellert pga for få påmeldte. Det samme gjaldt turen til Albania/Makedonia 2. – 10. mai 2019.

På cruiset på Rhinen var det kun 6 påmeldte fra LOP, og juleturen 29. november – 2. desember 2019 var det 1 påmeldt, så den turen er også kansellert.

Turutvalget nedlegger mye tid og arbeid i planlegging og møter internt og med turopperatører. Det er derfor nedslående at så få melder seg på.

Jeg har tidligere etterlyst innspill om valg av reisemål og priser. Turutvalget har forsøkt å velge ukesturer som ikke koster over 15000,- som vi har følt som smertegrense.

Som medlem av sentralstyret har jeg også tatt opp dette der, men det er opp til Landsmøtet å behandle en sak om leve eller ikke for et sentralt turutvalg.

Pensjonister liker å reise og de er aktivt med, men tilbudene er mange fra de forskjellige lag og foreninger lokalt, så det virker som behovet er dekket. Mange synes det også er trygt og hyggelig å reise sammen noen de kjenner fra før.

Som jeg startet med, er dette et hjertesukk fra meg som leder av Turutvalget, og saken blir tatt opp på Landsmøtet i 2020. Jeg håper dere medlemmer vil tenke over om det er behov for Turutvalget sentralt fram til da. Det vil ikke komme flere turforslag før saken er behandlet av Landsmøtet.

Wenche Pettersen, leder av turutvalget i LOP

HOLD HJERNEN SKARP MED EN KOPP TE

Ved det nasjonale universitetet i Singapore har en gruppe forskere undersøkt hvordan te påvirker hjernen til folk over 60 år. Forsøkspersonene som alle var over 60 år ble over en tre-års periode testet ved hjelp av nevrologiske undersøkelser og MR-skanninger. For de personene som hadde drukket te minst fire ganger i uka gjennom 25 år fant man færre tegn til aldring av hjernen. Dette gjaldt både om man hadde drukket svart te, grønn te eller oolongte. I det siste har det kommet flere gode nyheter om helseeffekter for de som er glade i kaffen sin, og dette resultatet fra Singapore kan vel da tas som en gladyhet for den som heller foretrekker en kopp te?

I en tidligere publisert artikkelen i the European Journal of Clinical Nutrition hadde forskere fra Kings College i London gjennomgått et stort antall studier om

helseeffektene av te-driking, der konkluderte de med at te er like bra for væskebalansen som vann. Lederen for studien, Dr Carrie Ruxton, uttalte til BBC at påstandene om teens vandrivende effekt ikke holder vann. Han fremholdt at i studier av koffein er det funnet at svært høye doser virker dehydrerende. Dermed tror mange at koffeinholdige drikker også er det, men Ruxton fastslo at selv om man måtte klare å lage en ekstremt sterk kopp te eller kaffe, vil nettotilførselen av væske fortsatt gå i pluss.

Denne engelske studien viste også at te kan beskytte mot hjertesykdom og noen krefttyper. Det er stoffet flavonoider som skal ha disse positive effektene. Dette er antioksidantene som finnes i flere planter, deriblant også i teblader.

For de personene som hadde drukket te minst fire ganger i uka gjennom 25 år fant man færre tegn til aldring av hjernen. Dette gjaldt både om man hadde drukket svart te, grønn te eller oolongte.

Vi i LOP nummer 2

Neste utgave av ”Vi i LOP” kommer ut i juni, ca. til St. Hans. Her vil du få mye stoff fra landsmøtet som arrangeres 4. - 5. juni.

Høringsvar

“FORSLAG TIL UTFASING AV FORSØRGERTILLEGG TIL ALDERSPENSJON I FOLKETRYGDEN”

Arbeids- og sosialdepartementet har foreslått at det ikke innføres ordninger i ny alderspensjon fra folketrygden som gir høyere alderspensjon til pensjonister som forsørger ektefelle eller barn. Her kan du lese LOPs høringsuttalelse til dette forslaget.

Det foreslår en gradvis avvikling av ektefelle tillegg og barnetillegg i folketrygden. Dagens ordning er at slike tillegg gis for de som har gammel folketrygd. De som er født fra 1963 av har ny beholdningsbasert folketrygd og får ikke disse tilleggene. Regjeringen er ikke villig til å videreføre slike tillegg i den nye folketrygden, og vil i stedet fase ut tilleggene for de som er født før 1963. Begrunnelsen virker tynn, dette må oppfattes som et rent innsparingstiltak uten legitim grunnelse.

EKTEFELLETTILLEGG

Tillegget gis til alderspensjonister over 67 år med 100 % uttak og tilsvarende til offentlige AFP-pensjonister født før 1963. Tillegget utgjør 25 % av minste pensjonsnivå høy sats, som i dag blir 47 855 kroner. Tillegget gis ikke når ektefellen har egen inntekt over 1 G eller egen uføretrygd, alderspensjon, AFP. Blir samlet inntekt inkl. pensjon mer enn 1,6683 ganger minste pensjonsnivå høy sats, dvs 319 349 kr, avkortes tillegget med 50 % av det som overstiger dette fribeløpet. Er samlet inntekt 415 000 kroner eller mer vil dermed hele tillegget falle bort.

Departementet foreslår at ektefelle tillegg avskaffes gradvis for årskullene fra 1954 til 1962, og at en ikke etablerer en slik ordning for de som er født 1963 eller senere.

Det har tidligere vært et tilsvarende ektefelle tillegg i uføretrygden, som ble avskaffet i 2015 da uførepensjonen ble endret til uføretrygd.

Det argumenteres med et prinsipp om at folketrygdens ytelser i størst mulig grad bør være individuelle. Dette prinsippet begrunnes ikke, det gis i dag en rekke ytelser hvor det er tas hensyn til den sosiale situasjon.

Så påstås det at ektefelle tillegg “ytes til forsørgelse også av personer i yrkesaktiv alder som i utgangspunktet kan forsørge seg selv”. Det vises ikke til data som underbygger en slik påstand. Det er dessverre en gjennomgående tanke i departementet at trygdemottakere selv velger å ikke arbeide, og at å kutte ytelsene derfor skulle bidra til at de skaffet seg en jobb. I svært mange tilfeller er det ikke slik at det står tilgjengelige arbeidsplasser åpne.

Det **argumenteres** med et prinsipp om at folketrygdens ytelser i størst mulig grad bør være individuelle.

Dette prinsippet **begrunnes ikke**, det gis i dag en rekke ytelser hvor det er tas **hensyn til den sosiale situasjon**.

Påstanden om at mange velger å være hjemmeværende pga. ektefelle tillegg virker udokumentert.

Minste pensjonsnivå med særskilt sats for de som forsørger ektefelle over 60 år

Alderspensjonister som er født før 1954 og fyller vilkårene for ektefelle tillegg (dvs. forsørger ektefelle over 60 år) får et minste pensjonsnivå på 297 955 kr som er høyere enn høy sats på 191 422 kr. Høy sats gjelder for enslige og for de som bor sammen med ektefeller med inntekt under 2 G.

De som er født fra 1954 til 1962 har i dag en pensjonsytelse hvor ytelser beregnet ut fra gamle regler for hvert år reduseres med 10 %. Regjeringen vil ikke innføre særskilt sats for forsørger i de nye reglene. Det gjør at ordningen reduseres med 10 % per år fra 1954 til 1962 og faller helt ut fra 1963 av. Det argumenteres med at ektefellene vil kunne søke arbeidsledighetstrygd og supplerende stønad, det sistnevnte er en tidsbegrenset støtte til de med kort botid. Det vil bare gjelde for en mindre andel av de som i dag mottar særskilt sats for forsørger.

Vi ser ingen grunn til å fjerne den særskilte satsen for de som forsørger ektefelle over 60 år med inntekt under 2 G. Innsparingsbehovet til staten bør underordnes utjevningssyn.

Alle høringsvar som LOP utarbeider finner du på våre nettsider www.lop.no under fanen vårt arbeid.

Departementets forslag er at **forsørgertilleggene ikke skal videreføres** i ny folketrygd. Det betyr at dagens forsørgertillegg utfases i tråd med at **gammel folketrygd gradvis avvikles** i perioden 1954 til 1962.

BARNETILLEGG

Reglene er parallelle til reglene for etterlattetillegg, men gis ikke til AFP-mottalere i offentlig sektor. Tillegget gis ikke når barnet har inntekt over 1 G. Barnetillegget utmåles til 20 % av minste pensjonsnivå høy sats, dvs. 38 424 kroner, for hvert barn pensjonisten forsørger. Inntektsprøvingen inkluderer begge foreldrene dersom barnet bor hos begge. Ytelsen justeres da mot samlet inntekt for foreldre og barnet, hvor inntekten til den andre forelderen som bor sammen med barnet reduseres med 1 G. Fribeløpet settes også her til 1,6683 ganger minste pensjonsnivå høy sats, dvs. 319 349 kr, men tillegges 38 424 kroner per barn. Tillegget blir redusert med 50 prosent av samlet inntekt ut over fribeløpet.

Departementet foreslår at barnetillegget avskaffes gradvis for årskullene fra 1954 til 1962, og at en ikke etablerer en slik ordning i ny folketrygd. Det argumenteres med et prinsipp om at folketrygdens ytelser i størst mulig grad bør være individuelle. Dette begrunnes ikke, det er en rekke ytelser i dag hvor det er naturlig å ta hensyn til den sosiale situasjon.

Barnetillegget i uføretrygden videreføres. Notatet peker på at alderspensjonister som etter det foreliggende forslaget mister barnetillegget kan ha ektefeller som er uføretrygdet og dermed vil ha krav på uføretrygdens barnetillegg. Høringsnotatet finner at ca 2 prosent av de som mister alderspensjonens barnetillegg har uføret ektefelle. Tapet i alderspensjonens barnetillegg vil for disse ugjøre samme beløp som de da vil få i barnetillegg fra uføretrygden.

Høringsnotatet har en drøfting av hvorvidt forslaget til endrede ytelser er innenfor kravene til FNs barnekonvensjon. Det vises her til at "Norge oppfyller sine forpliktelser gjennom ordninger som kompenserer for foreldrenes inntektsbortfall". Det er nok riktig i dag. Spørsmålet er om det fortsatt vil være riktig når forslaget om å avskaffe barnetillegget blir gjennomført. De foreslåtte endringene vil helt klart være et inntektsbortfall for foreldrene. Det er intet i høringsnotatet som signaliserer noen form for kompenserende tiltak.

KRAV OM NORSK BOSTED OG OPPHOLD

I en egen proposisjon har departementet foreslått nye krav om bosetting og opphold i Norge for ektefeller og barn som mottar forsørgingstillegg. Dette er til behandling i Stortinget. LOP har ikke inntatt noe standpunkt i denne saken, og den er heller ikke berørt av forslagene i dette høringsnotatet.

OM DE KONKRETE FORSLAGENE

Departementets forslag er at forsørgertilleggene ikke skal videreføres i ny folketrygd. Det betyr at dagens forsørgertillegg utfases i tråd med at gammel folketrygd gradvis avvikles i perioden 1954 til 1962. Det samme gjelder for ordningen med særskilt sats for minste pensjonsnivå for personer som forsørger ektefelle over 60 år.

LOP ser ingen fornuftig grunn til disse innstrammingsene. Det virker urimelig å redusere ytelsene til de som har viktige forsørgingsbehov. Her bør sosiale hensyn veie tyngre enn departementets generelle innstrammingsbehov. Vi ber om at disse tre avviklingene skrutes.

Når det gjelder ektefelletillegget og barnetillegget foreslår departementet egne avviklingsprosesser for å unngå at ytelsene reduseres for brått fra det ene året til det andre. Det lanseres tre alternative forslag til avvikling. Alternativ C gir en brå avvikling, alternativ B en noe mindre brå, mens alternativ A gir den mest gradvise overgang av disse tre forslagene. I sitt lovforslag legger departementet seg på alternativ B.

Å videreføre dagens regler, dvs. at en vil fortsatt kunne få forsørgestillegg til og med 1962-kullet, vil i følge departementets figurer gi den mest smidige overgangen. Vi ser derfor ingen grunn til å velge et av de tre alternativene. Står en fast ved at forsørgingstilleggene ikke skal gis i ny folketrygd, vil den beste løsningen være at en beholder tilleggene etter gammel folketrygd tom 1962-kullet.

Denne høringsuttalelsen er utarbeidet av Pensjonsutvalget i LOP.

Hørings svar

"ALDERSPENSJON TIL TIDLIGERE MOTTAKERE AV UFØRETRYGD"

LOPs fulle hørings svar i denne saken har mer tekst enn vi får plass til i dette bladet. Hele hørings svaret finner du på nett under <https://lop.no/vart-arbeid>. Her kan du lese et utdrag av vårt hørings svar i denne saken.

Dagens skjermingstillegg for uføre som får alderspensjon ved 67 år er begrunnet med at uføre ikke kan kompensere for levealderjusteringen ved å stå lenger i arbeid, og derfor trenger et skjermingstillegg for ikke å komme dårligere ut. Dette tillegget vil regjeringen nå avvikle. Så vil de videre framover eventuelt vurdere om det skulle bli behov for nye tiltak.

De som allerede har fått innvilget skjermingstillegg, det vil si de som har gått over fra uføretrygd til alderspensjon ved alder 67 år, beholder dette tillegget mens det ikke skal gis til de som passerer 67 år og går over til alderspensjon etter at forslaget til høringsnotatet er iverksatt.

Vi motsetter oss denne innstrammingen. Vi ser ikke at det er dokumentert i høringsnotatet at dagens ordning bør endres.

Det argumenteres med at også mange arbeidsføre går av før 67 år og derfor ikke får kompensert for levealderjusteringen. Disse får det ikke bedre ved at en reduserer alderspensjonen for uføre.

Notatet legger liten vekt på at uføre gjennom hele uføreperioden har lavere inntekt enn arbeidsføre, noe som gir svakere levestandard og lavere alderspensjon. Dette rammer sterkest de som blir uføre i ung alder. Det virker urimelig at de skal straffes ekstra når de blir 67 år.

Departementet formulerer sin begrunnelse slik: "Selv om pensjonsreformen har bidratt til at vi står lengre i arbeid, er det fortsatt mange som går av tidlig, og et mindretall står i jobb til 67 år. Dette indikerer at arbeidsføre så langt i liten grad har kompensert for effekten av levealderjusteringen".

Det er riktig at mange arbeidsføre går av før de er 67 år og derfor ikke kompenserer for levealderjusteringen ved å jobbe lengre. Det er for mange ikke en frivillig sak. Mange presses ut av arbeidslivet og over til tidligpensjon, ved at arbeidsgivere ofte foretrekker å heller satse på yngre arbeidskraft. Andre mister jobben ved at bedriften omorganiseres, nedbemannes eller avvikles. Mange er mer eller mindre utslitte og må ta tidligpensjon av den grunn, uten at de kvalifiserer for overgang til uføretrygd. Det er useriøst når høringsnotatet omtaler dette som om det generelt er frivillig hvor lenge en kan stå i jobb.

At mange arbeidstakere ikke orker eller ikke har muligheten til å jobbe helt fram til 67 år, og enda færre kan jobbe enda lenger, er opplagt et problem som regjeringen burde være interessert i å løse med målrettede tiltak. Å kutte skjermingstillegget for uføre hjelper ingen, samtidig som det ødelegger den økonomiske situasjonen for de uføre.

LOP mener at forslaget om å kutte skjermingstillegget må avvises.

Det er riktig at mange arbeidsføre **går av før de er 67 år** og derfor ikke kompenserer for levealderjusteringen ved å jobbe lengre. Det er for **mange ikke en frivillig sak.**

Fremtidsfullmakt ER DET NOE JEG BØR TENKE PÅ?

I 2013 fikk vi ny vergemålslov i Norge, og sammen med denne kom også ordningen med fremtidsfullmakt. Dette er en frivillig privatrettslig ordning som alle kan benytte seg av.

Formålet med en slik fremtidsfullmakt er at du selv kan påvirke hvem som skal hjelpe deg med ulike ting hvis du i framtiden skulle trenge slik hjelp til å ivareta egne interesser.

Du kan gi en eller flere personer rett til å representere deg hvis du for eksempel blir dement, eller på annen måte får en alvorlig svekket helsetilstand som gjør at du ikke lenger er i stand til å ivareta dine egne interesser. Hvis man ønsker å gi slik fullmakt til andre personer er det viktig at man skriver den mens man er i stand til det, det som på fagspråket kalles å være samtykkekompetent.

FORSKJELLEN PÅ ET TESTAMENTE OG EN FREMTIDSFULLMAKT

Et testamente regulerer forhold etter at man har gått bort. Fordi mange nå har mer kompliserte familieforhold, ofte med for eksempel mine og dine barn, enn det vår arvelov er laget for, er det mange som oppretter et testamente.

En fremtidsfullmakt regulerer forholdene mens du fremdeles lever.

Det er vanlig å gi fremtidsfullmakten til ektefelle eller annet familiemedlem, men man er fri til å peke ut hvilken som helst person som man måtte ønske å ha i denne rollen så lenge dette er en fysisk person som har sagt seg villig til oppgaven (det kan for eksempel ikke være et advokatkontor).

Typiske disposisjoner som mange velger å ha med i en slik fullmakt er hvem som skal representere deg ovenfor offentlige myndigheter, betaling av regninger, disponering av konti, rett til å dele ut gaver og forskudd på arv, samt salg av bolig.

Det er ingen registreringsordning for fremtidsfullmakter. Mange ønsker seg nok dette, men slik dagens regler er skal fremtidsfullmakten ikke sendes til Fylkesmannen før den har trådt i kraft. Inntil den har trådt i kraft bør en slik fullmakt oppbevares som et verdipapir. Det kan være lurt å si fra til de du har gitt fullmakt om hvor denne er oppbevart. Fullmakten trår i kraft hvis den dagen kommer at man ikke lengre er samtykkekompetent. Da skal den/de som har blitt gitt fullmakt sende fremtidsfullmakten som du har fått laget til Fylkesmannen som vil stadfeste denne.

FREMTIDSFULLMAKTENS INNHOLD OG UTFORMING

Absolutte krav til en fremtidsfullmakt:

Fremtidsfullmakten må være skriftlig, og det må gå klart frem at fullmakten er ment å ha en fremtidsvirkning. Det betyr at fullmakten må være tydelig på at den skal gjelde etter at du har blitt så fysisk og/eller mentalt svekket at du ikke lenger selv greier å ivareta interessene dine innen de områdene fullmakten regulerer.

Fremtidsfullmakten skal undertegnes av to vitner som du (fullmaktsgiveren) har godtatt. Følgende krav stilles til vitnene:

- Vitnene må ha fylt 18 år.
- Vitnene må forstå betydningen av å undertegne.
- Fullmektigen selv, fullmektigens ektefelle, samboer, foreldre, barn og barnebarn kan ikke undertegne som vitne.

Man anbefaler dessuten at du unngår å velge vitner som kan ha en egeninteresse i at du oppretter fremtidsfullmakt. Et typisk eksempel er hvis fremtidsfullmakten sier at et eller begge vitnene skal motta gaver/arveforskudd etter at fremtidsfullmakten har trådt i

kraft. Barna dine eller søsken av fullmektigen er ofte et uheldig valg når du skal finne vitner. Det er ikke nok at vitnene undertegner dokumentet. Det stilles også krav om at du som fullmaktsgiver undertegner fullmakten – alternativt vedkjenner deg din underskrift – mens vitnene er til stede. Vitnenes underskrift skal påføres mens du selv er til stede, og det skal være ditt ønske at fullmakten blir underskrevet. Vitner skal ikke undertegne på bakgrunn av at du på et tidligere tidspunkt har gitt uttrykk for at du ønsker å opprette en fremtidsfullmakt.

Fremtidsfullmakten bør dessuten inneholde:

- Dato for når fullmakten ble opprettet. Datoen på fremtidsfullmakten kan være avgjørende dersom det oppstår tvil om at du var i stand til å forstå fullmaktens betydning på opprettelsestidspunktet.

- Vitnenes fødselsdato og adresse/kontaktinformasjon. Vitnenes relasjon til deg bør også fremgå, da det vil bidra til å avklare om vitnene er habile eller inhabile med tanke på innholdet i fremtidsfullmakten. Eksempel på relasjon kan være nabo, kollega, venn osv. Vitner blir ikke alltid kontaktet, men det kan være ønskelig å ha kontaktinformasjon dersom det stilles spørsmål ved fullmaktens gyldighet.

- Det bør fremgå at vitnene, ved å påtegne fremtidsfullmakten, bekrefter at du har opprettet fremtidsfullmakten av egen fri vilje og at du, som fullmaktsgiver, forstod innholdet og fremtidsfullmaktens betydning da du undertegnet den.

Det er **ingen registreringsordning** for fremtidsfullmakter. Mange ønsker seg nok dette, men slik dagens regler skal fremtidsfullmakten ikke sendes til Fylkesmannen **før den har trådt i kraft.**

Det er **du selv som bestemmer** hva fremtidsfullmakten skal regulere. Fullmakten **kan omfatte både økonomiske og personlige forhold**, eller den kan begrenses til nærmere angitte forhold, slik som for eksempel salg av bolig og betaling av regninger.

BESTEM HVA FULLMAKTEN SKAL OMFATTE
Det er du selv som bestemmer hva fremtidsfullmakten skal regulere. Fullmakten kan omfatte både økonomiske og personlige forhold, eller den kan begrenses til nærmere angitte forhold, slik som for eksempel salg av bolig og betaling av regninger. En fremtidsfullmakt gir gode muligheter for å skreddersy gode løsninger. Et viktig råd er å skrive fremtidsfullmakt mens du fremdeles er frisk nok til å tenke gjennom hvordan du ønsker å ha det. Fylkesmannen fraråder at du skriver fremtidsfullmakt utelukkende av hensyn til pårørende, eller at du skriver fremtidsfullmakt etter påtrykk fra pårørende eller andre.

Økonomiske forhold kan for eksempel være å betale regninger, håndtere løpende inntekter og utgifter, håndtere ulike gjeldsforhold, kjøpe og selge verdipapirer, opprette eller avslutte bankkontoer, drift eller utleie av fast eiendom eller drift av næringsvirksomhet. Personlige forhold omfatter i utgangspunktet alle former for representasjon og ivaretagelse av rettigheter utover det rent økonomiske. Du kan for eksempel velge hvem som skal representere deg overfor Nav,

kommune og sykehjem. Da vil fullmektigen din kunne søke om tjenester og ytelser fra det offentlige og klage på vedtak. Noen ønsker også å bestemme hvem som skal regnes som nærmeste pårørende. Hvis du ønsker å peke ut hvem som skal være din nærmeste pårørende, må det fremgå tydelig i fullmakten. Den du utpeker vil da få rettigheter som en nærstående har etter helselovgivningen. Du kan likevel ikke gi fullmektigen rettigheter som vedkommende ikke ville hatt som nærstående på dette området.

Dersom du ønsker hjelp og veiledning for å sikre at fremtidsfullmakten i størst mulig grad skal dekke det fremtidige hjelpebehovet ditt, anbefaler Fylkesmannen at du tar kontakt med en advokat. Det er uansett viktig at du selv tenker gjennom hvordan du ønsker å bli ivaretatt hvis du ikke lenger er i stand til å ivareta egne interesser. I mange tilfeller ser Fylkesmannen at det oppstår et større hjelpebehov enn det som er beskrevet i fremtidsfullmakten. Det er ingenting i veien for å begrense fullmakten, men det bør i så fall være et bevisst valg.

HVOR KAN JEG FINNER MER INFORMASJON OM DETTE?

På nettsidene til Fylkesmannen finner du god og fyldig informasjon om alle sider ved en fremtidsfullmakt. Her gjengir vi Fylkesmannens anbefalinger for hvordan en slik fremtidsfullmakt bør utformes, og hva den bør inneholde. Eksemplet til venstre er hentet fra Fylkesmannens nettsider.

<https://www.fylkesmannen.no/nb/Vergemal/fremtidsfullmakt/>

EKSEMPEL PÅ FREMTIDSFULLMAKT

Undertegnede, fnr.,
gir herved følgende person fullmakt til i fremtiden å representere meg, og handle på mine vegne, dersom jeg på grunn av sinnslidelse, demens eller alvorlig svekket helbred, ikke lenger er i stand til å ivareta mine egne interesser:

Fullmektigens navn: Adresse: fnr.:

Fullmaktens ikrafttredelse

Fullmakten trer i kraft fra det tidspunkt det foreligger erklæring fra min lege på at jeg ikke kan ivareta egne interesser. Fullmektigen har rett til å innhente legeerklæring om min helsetilstand, for å godtgjøre at jeg er ute av stand til å ivareta mine interesser. Min fullmektig skal ved ikrafttredelse underrette meg og min ektefelle om fullmaktens ikrafttredelse og om dens innhold. Hvis min ektefelle eller samboer ikke lenger er i live skal mine øvrige nære slektninger underrettes.

Fullmektigens oppgaver

Min fullmektig skal ivareta mine økonomiske interesser ved:

- Å betale mine utgifter
- Å sørge for at mine barn og får utbetalt kr hvert år i gave, så lenge min økonomi gir rom for det. Det skal alltid være tilbake minimum kr av mine likvide midler
- Å sørge for at min eiendom med gnr. bnr. i blir solgt på det tidspunkt jeg får fast sykehjemsplass. Midlene fra salget, etter at all min gjeld er betalt, skal deles likt mellom mine barn.

Min fullmektig har krav på å få dekket sine utgifter av mine midler og skal hvert år kunne beregne seg et rimelig vederlag for sitt arbeid som fullmektig, begrenset til kr
(Fullmektigen skal ha opplysnings- eller årlig regnskapsplikt overfor mine barn.....)

Disposisjonsfullmakt overfor bank

For å utføre sine oppgaver, gir jeg min fullmektig:

- Rett til å disponere mine bankkontoer, herunder inngå avtale om bruk av betalingstjenester knyttet til kontoene
- Tilgang til mine bankbokser.

Sted, Dato

Som særskilt tilkalte vitner bekrefter vi herved at ovenstående fremtidsfullmakt i dag, mens vi begge var til stede samtidig, ble undertegnet av fullmaktsgiver....., og at han/hun vedkjente seg den som sin vilje om han/hun i fremtiden ikke skulle være i stand til å ivareta sine egne interesser. Vi er ikke fullmektiger etter fullmakten og underskriver herved etter hans eget ønske, mens han/hun selv er til stede, og bekrefter at han/hun har opprettet fremtidsfullmakten av egen fri vilje.

Sted: dato:

(Vitne 1)

Født:

Adresse:

(Vitne 2)

Født:

Adresse:

Elvecruise på Rhône

Høstturen vår dette året var elvecruise på Rhône i Frankrike. Dette er en type turer vi i LOP Bergen og omland setter stor pris på. Turen var fullt booket med 26 deltakere, men dessverre fikk vi mange sykdomsforfall før vi tok av med fly fra Flesland. Til sammen ble vi bare 19 stykker på tur.

Flyturen gikk til Montpellier og videre med buss til båten Van Gogh, som lå i den lille byen Port-Saint Louis. Om bord var vi i alt 90 passasjerer, en dansk gruppe, en engelsk gruppe og to tyskere i tillegg til oss. Gruppene hadde faste plasser i spisesalen.

Første formiddag, på søndag, hadde vi en flott utflukt til det spennende våtmarksområdet Camargue, det store deltaet til Rhône med et fantastisk dyreliv. Vi så mange fugler, ville hvite hester, flotte svarte okser og mange typer planter som tålte det salte myrområdet. Vi besøkte en sjarmerende liten landsby, Saintes-Maries-de la Mer hvor vi fikk oppleve en hestefestival. Vi fikk også omvisning på en gård som drev med oppdrett av okser brukt til en fransk form for tyrefekting, langt mer human enn i Spania. Etter lunsj hadde vi en gåtur i Arles, der vi besøkte det romerske amfiteateret med plass til 20.000 tilskuere og fant spor etter van Gogh og Gauguain. Det var i Arles van Gogh fikk øreskaden sin.

På mandag sto pavepalasset i Avignon på programmet. Vår gruppe fikk tildelt en guide med navn Emanuel. Maken til guide har vi aldri opplevd. Han var morsom, hadde skuespillertalent med utrolig mimikk, kunnskapsrik og med en praktfull sangstemme. På veien opp til palasset ga han oss en minikonsert fra Carmen og inne på palasset sang han utdrag fra en opera for å teste akustikken – en stor opplevelse. Pavepalasset var gigantisk. Ni paver regjerte her fra 1309 til 1377. Etterpå så vi den berømte broen Pont d'Avignon fra den kjente sangen. Den ble ødelagt av tyskerne i 1944. Om kvelden hadde vi en kveldsutflukt i Viviers til en flott liten kirke på toppen av en klippe. Folk i byen på rundt 4000 innbyggere var nær sagt alle innendørs. Det var utrolig spesielt å vandre rundt i folketomme gater kokken ti om kvelden.

Tirsdag ble en tøff dag med to slitsomme og spennende utflukter. Om formiddagen dro vi til den flotte naturlige steinbroen Pont d'Arc i Ardèche-kløften, og deretter til grotteinngangen til den 4 km lange grotten Grotte de la Madeleine. Etter lunsj tok vi en ny lang utflukt opp i fjellene på over 1000 meters høyde til den spennende landsbyen Vassieux-en-Vercors. På veien kjørte vi gjennom landsbyen Die, der vi var på vinsmaking av sprudlevann. I Vassieux fikk vi smake

Georgia

– ikke bare et eventyrland

Georgia presenteres som eventyrlandet mellom Kaukasus og Svartehavet, kan en lese i siste nummer av Vi i LOP (nr 4/2019). Men Georgia må også takle harde og brutale politiske realiteter som Russlands naboland. En kan etter mitt skjønn ikke stikke under en stol at 20 prosent av landets territorium de facto er okkupert av naboen i nord, forsøkt kamuffert som de «uavhengige» statene Abkhasia og Sør-Ossetia. «Statene» er bare anerkjent av Russland og fire andre land, blant annet Syria og Nicaragua. Flere tusen russiske soldater forsvaret «uavhengigheten» og vokter også «grensene» mot Georgia. Men grensene er også i bevegelse, med andre ord en kryptende okkupasjon. I nattens mulm og mørke flyttes «grensen» inn på georgisk territorium, 50 meter eller flere hundre meter, alt etter som.

Norske myndigheter advarer mot å nærme seg «grense»-områdene, og det med god grunn. Hundrevis av georgiere har blitt kidnappet og arrestert for ulovlig å ha krysset grensen til et naboland. Ikke alle steder er «grensen» markert med fysiske sperringer, men de kommer stadig opp i form av høye gjerder og piggtåd.

gode lokale produkter av spekepølse, ost og likør. Her ble det storhandel. Denne landsbyen lå bare et par mil fra Grenoble.

Onsdag formiddag dro vi på vandring i Vienne. Været var ikke det beste med regn og bare 17 grader, så mange valgte å tilbringe formiddagen om bord på skipet. De som gikk, fikk en flott opplevelse med en ypperlig fransk guide, der et flott maleri av byen fra eldre tider malt på hele fasaden av et murhus var høydepunktet. Etter lunsj var vi kommet til Lyon og det var tid for sightseeing med buss rundt i byen. Vi kjørte opp i høyden til basilikaen Notre Dame de Fourvière – et imponerende byggverk. Fra høyden fikk vi et flott utsyn over byen. Etterpå kjørte vi til gamlebyen hvor vi vandret rundt med guide. Om kvelden dro båten videre, og vi fikk et flott skue over Lyon «by night» i det vi svingte inn i sideelven Saône.

Og det har faktisk hendt at en bonde sovnet i Georgia, men våknet opp i et en annen «stat», nemlig Sør-Ossetia. Eller en annen tragisk situasjon for en grensebeboer; plutselig en morgen finner han ut at åker og eng er i Sør-Ossetia, mens husene fortsatt befinner seg i Georgia. Men for all del, reis gjerne til eventyrlandet i Kaukasus, men vær klar over landets utsatte posisjon i forhold til Russland. Georgia og Russland har forøvrig ikke diplomatiske forbindelser.

Utviklingen i Georgia kan du følge på nettstedene Civil.ge og Georgia today.

Nils Jore Gjerde

Torsdag seilte vi opp elven Saône til Burgund. Her var vi på vinsmaking i burgunddistriktets vinhovedstad Beaune, en by med 23.000 innbyggere. Vi besøkte også et gammelt, tidligere fattigsykehus fra 1453. Bygget hadde et fantastisk tak med mønster i burgundisk arkitektur. Sykehuset var den gang gratis for fattigfolk.

Fredag fikk vi fire timer på egenhånd i Lyon før vi reiste hjem. Elvecruise passer oss godt voksne utmerket. Vi har med oss «hotellet» og kan velge de utfluktene vi ønsker. All service om bord er utmerket med alle måltider, all drikke og underholdning inkludert i prisen. På Rhône og Saône passerte vi 16 sluser der den høyeste var 23 meter.

Willy Jan Fønne, Bergen og omland lokallag

RANA LOKALLAG FEIRER 15 ÅR

LOP Rana ble stiftet i 2005, og er altså 15 år i år. Det møtte opp 25 personer på stiftelsesmøtet som uttrykte vilje til å begynne prosessen med å få i gang et lokallag.

Fra venstre, Tove Lian, Kitty Neeraas og Unni Segrem.

Anne Ryssdal var første leder. Et par år etter etablering talte lokallaget ca 40 medlemmer. I dag er laget doblet til 80 medlemmer. Av disse var 3 medlemmer med ved stiftelsen: Unni og Neri Segrem, og Tove Lian. Sistnevnte har vært leder i flere år. I dag er det leder Kitty Neeraas som ønsker velkommen til vårt lokallag i Rana.

LOP Rana har møte siste onsdag hver måned på Mo Aktivitetshus i Kirkegata. Vi har stort sett et foredrag på hvert møte. Fra 2019 kan nevnes «Produksjon og salg av Heymat», et Ranaprodukt solgt i store deler av verden, om bruk av høreapparat, (når det trengs), for å delta i sosiale lag og motvirke demens, «Da familien var firma,

og mor var bonden» - studier om kvinnebonden i det før-industrielle Nordland, og om utviklingen av de nye Fageråsen hoppbakker. Reportasjer fra medlemmers reiser er også populært.

Vi har gjerne to turer pr. år, i juni og september. Lokalt vektlegger vi det sosiale. Kafeen i møtelokalet, med mye godt og rimelig, er svært populær. Årets julestelning, med god oppslutning, fant sted der. Et av medlemmene våre gir også til råd og veiledning til andre medlemmer i arv- og boskiftespørsmål.

Kitty Neeraas, leder LOP Rana

Pasient- og brukerombudene i Norge skal styrkes

Fordi dagens ordning med pasient- og brukerombud på mange måter fungerer bra, vil antallet på disse bli opprettholdt selv om antallet fylker går ned. Det er i dag 15 pasient- og brukerombud, disse er lokalisert følgende steder: Hammerfest, Tromsø, Bodø, Trondheim, Kristiansund, Førde, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Skien, Tønsberg, Drammen, Hamar, Moss og Oslo.

Disse ombudene jobber med å ivareta pasientenes og brukernes behov, samt interesser og rettssikkerhet i helse- og omsorgstjenesten. Det opprettes også nå et koordinerende ombud som blir lagt til kontoret i Bergen. Hensikten med dette koordinerende ombudet er å få et enda bedre og mer likeverdig tilbud i hele landet.

Julehygge for Moss LOP på Balke gård

Årets siste møte ble en samling på Balke gård i Rygge 10. desember 2019. Der møttes 22 medlemmer til en hyggelig avslutning hvor det ble servert både juleallerken, dessert med kaffe og kransekake. Vi hygget oss med opplesning, som ble holdt både av vårt eldste medlem og lederen.

Etter maten ble det tid til en quiz- konkurranse og mye hyggelig prat rundt bordene.

Så var det utlodning før vi avsluttet med «Glade jul» og ønsket alle vel hjem til de siste juleforberedelsene og vel møtt til hyggelig samvær i januar 2020.

Ragnhild Marie Monsen, Moss LOP

Økt likebehandling med statlig finansierte omsorgstjenester

En forsøksordning med statlig finansiering av omsorgstjenester har testet ut om en slik modell vil gi bedre tjenester til brukerne. Svaret er trolig ja.

Denne forsøksordningen startet i utvalgte kommuner i mai 2016. Evalueringer viser at tjenestene i større grad blir tilpasset brukernes behov ved statlig direktefinansiering. Av andre positive effekter som

nevnes er bedre kompetanse og bedre styringsgrunnlag i kommunene.

På grunn av de positive resultatene dette forsøket har gitt vil regjeringen utvide antallet kommuner som skal få delta i forsøket fra 2020. Et av målene med ordningen er å finne ut om statlig finansiering kan gi et likere tilbud til brukerne uavhengig av hvilken kommune de bor i.

**LOP leverer inn mange aktuelle høringsuttalelser
i saker som angår våre medlemmer.
Alle disse finner du på nettet:
<http://lop.no/vart-arbeid/horingsuttalelser>**

JULELUNSJ MED MIDT-HELGELAND LOP

Turid Mæhre Olsen

Turid Mæhre Olsen ønsket velkommen til den tradisjonelle julelunsjen. Førtitre festkleddede medlemmer var tilstede på lunsjen. De ble møtt av nydelig musikk spilt av Sjalg Wika på trompet og Svein Daleng på piano. Det skapte en fin stemning gjennom hele lunsjen.

Fra stående buffet i matsalen kunne vi forsyne oss med deilig julemat, både kalde og varme retter. Deretter kunne vi velge mellom flere typer dessert. Stemningen var god og praten gikk livlig rundt bordene.

Etter kaffen sang forsamlingen adventssangen «Tenn et lys» med forsanger Sverre Krutnes og til akkompagnement av Svein Daleng. Deretter ble det solosang av Sverre Krutnes, en nydelig julesang, «O helga natt», den også til akkompagnement av Svein Daleng.

Sverre Krutnes

Til slutt sang han, a capella, en humoristisk og tidstypisk vri på «Julekveldsvisa» av Alf Prøysen, før forsamlingen fortsatte med allsang med akkompagnement av våre flinke musikere.

Så var det loddtrekning av to kransekaker og en fruktkurv, utdeling av en julestjerne til musikerne og sangeren som en takk for flott musikk og sang. Styremedlemmene fikk også en julestjerne og til sist en blomst til lederen som takk for innsatsen.

Turid Mæhre Olsen ønsket alle en riktig god jul og vi sang «Deilig er jorden». Og helt til slutt oppfordret hun alle som kunne, til å komme på torget og støtte sykehusaksjonen!

Gerd Lind

HAR DU FLYTTET?

Husk å si fra til oss
om ny adresse.

Du kan gi beskjed på
tlf. 22 42 22 55
eller e-post: post@lop.no

PÅ TUR TIL *TELEMARK*

I juni 2019 dro 19 deltakere fra LOP Bergen og omland på en fire-dagers tur til Telemark med buss. Det skulle bli en flott opplevelse med et svært variert program. Vi i Bergensområdet drar ikke så ofte til disse områder som viste seg å ha svært mye å by på. Vi hadde fast base på Morgedal hotell, rett ved siden av skimuséet. Her fikk vi en ypperlig innføring av en entusiastisk ung dame i Søndre Norheims liv og starten på skieventyret. Oppholdet på det nyoppussede hotellet var utmerket med god mat og hyggelig betjening. De fleste hadde ikke prøvd turen på Telemarkkanalen. Vi tok Båten MS Victoria på det mest interessante sluseområdet mellom Ulefoss og Lunde i flott vær sammen med turister fra fjern og nær – en fin opplevelse å se slusemannskapet jobbe som i gamle dager og se landskapet gli sakte forbi. Vi tok deretter turen med buss til Dalen. Vi var glad for det, fordi det begynte å striegne på ettermiddagen. På Dalen hotell fikk vi et foredrag om hotellet av resepsjonssjefen – en flink, jovial ung fyr. Vi fikk blant annet høre at Dalen hotel på 1800 tallet og fram til Bergensbanen ble bygget var et viktig overnattingssted for ferdselen mellom øst og vest i landet.

Den tredje dagen dro vi til Rjukan via Høydalsmo, Åmot og Rauland. Dette er en flott, naturskjønn tur forbi skisenter, hyttebyer og store vann. Her får vi et klart inntrykk av at nordmenn er et hyttebyggende folk, og vi

kan godt forstå dem som er skeptiske til denne enorme utbyggingen. Vi passerte bl.a. Krokanturisthytte – den eldste i Norge. Vi besøkte Vemork kraftstasjon, som nå er et museum. Her fikk vi en spennende omvisning og en interessant film om tungtvannaksjonen, både sprengningen av anlegget og senkingen av fergen med tungtvannet. Etterpå dro vi inn i Rjukan, en by på 3.500 mennesker. Men på storhetstiden i 1920-årene hadde byen 8.000 innbyggere. Rjukan og Notodden fikk verdensarvstatus i 2015. Ved Mæl ligger de to fergene MF Storegut og DF Ammonia i opplag. Begge er nå museum.

Siste dag bar det avgårde på hjemturen til Bergen. På veien besøkte vi den gamle gården Uppigard Natadal, der de i dag driver gardsturisme. Det skulle bli et av høydepunktene på turen. Garden er trolig fra rundt år 1000, men bygningene i dag er fra midten av 1700-tallet og er holdt godt vedlike av Dag Aanderaa og familie. Han er en pensjonert amanuensis emiritus i reiselivsfag og kulturfag ved Høgskolen i Telemark (Bø). Han viste oss rundt på gården, og etterpå fikk vi et sprudlende foredrag og en god lunsj med vesaaspølse. Dette besøket var virkelig en fulltreffer. Etter dette tok vi den lange bussturen hjem til Bergen.

Willy Jan Lonne, Bergen og omland lokallag

HJELP NÅR DU TRENGER DET!

Våre spesialrådgivere gir gratis bistand til medlemmene. LOP er eneste pensjonistorganisasjon som gir slik personlig hjelp, i saker man ofte bruker advokat.

Jan Mønnesland gir bistand/veiledning i alle pensjonssaker som berører medlemmer. Tlf. 46928066 / E-post: jmoenn@online.no

Birgit Kristensen gir konfidensiell bistand i saker som berører testamenter, arv, skifte og booppjør. Tlf. 916 06 446 / E-post: skiftevei@live.no

brilleland

Nå får **alle medlemmer av LOP** følgende medlemsrabatter hos Brilleland:

- 20% rabatt ved kjøp av komplett brille.
- 10% på kontantkjøp av kontaktlinser.

Slik får du rabatten: Fremvis faktura med medlemsnummer sammen med bilde-legitimasjon for å ta del i medlems-tilbudet. *Betingelser: Tilbudet kan ikke kombineres med andre tilbud og rabatter. Synsprøve 590,- og brilletilpasning 300,- kommer i tillegg.*

Halv pris på kino

10 utvalgte kvalitetsfilmer i året

13 MÅNEDER

Er en sterk filmatisering av Puk Damsgårds bestselgende roman «Ser du månen, Daniel», om den danske freelancefotografen Daniel Rye som i 2013 ble kidnappet av terrororganisasjonen IS og holdt fanget i 398 døgn. Kritikerrost, prisvinnende og sett av nesten 500.000 på kino i Danmark!

Se den til halv pris med ditt Kinoklubb-medlemskap!

Spesialtilbud!

2-for-1 på medlemskap det første året!
Bruk rabattkoden **LOP** ved innmelding på kinoklubb.no og betal kun kr. 112,- pr. år

kinoklubb.no
Et produkt fra FILMWEB

NORDIC CHOICE HOTELS

15% rabatt på alle Nordic Choice Hotels
Nyt tilværelsen og reis når du vill!

Bestill via choice.no/lfop

Finn Carlsen Bussreiser AS arrangerer bussturer i hele Norge og mange steder ellers i Europa. Det de kan tilby LOPs medlemmer er turer i moderne busser som er 'spekket' med komfort. De har tematurer, turer kombinert med kanalbåt og shoppingturer. De tilbyr LOPs medlemmer flotte opplevelser og 10% rabatt.

Les mer på www.fcturistbusser.no

Vi skreddersyr kurs for LOPs medlemmer. Våre kurs og kulturreiser inspirerer og engasjerer våre kursdeltakere til aktivitet og livslang læring og vi vektlegger samtalen slik at du som deltaker kan bidra med din livserfaring og nysgjerrighet. Våre kurs og kulturreiser er kjent for å ha god kvalitet og våre erfarne og kunnskapsrike forelesere og reiseledere gleder seg til å dele sin kunnskap med deg.

Les mer på www.nestorutvikling.no

DuKan AS/dukaPc tilbyr LOPs medlemmer PC for seniorer og lesebrett. De tilbyr også god hjelp og veiledning over sin hjelpetelefon og 2 måneder gratis support-abonnement.

Les mer på www.dukapc.no

Escape Travel AS tilbyr turer over hele kloden. De er største arrangør av elvecruise og spesialister på langreiser og safari. De kan tilby opplevelser på 30 elver og 3 kontinenter. De vil skreddersy turer for LOPs medlemmer.

Les mer på www.escape.no

Dag Aasbø Travel AS arrangerer bussreiser, cruisereiser og flyreiser. Vi tilbyr skreddersydde reiser for LOPs alle lokallag. Seniorturer er en av våre spesialiteter. Vi har et stort nettverk av samarbeidspartnere i mange land og tilbyr reiser i Norge, Europa og ellers i verden.

Les mer på www.dagaasbo.no

LOP HAR SAMARBEID MED:

- Sykepleierforbundet
- Presteforeningen
- Skolelederforbundet
- Mattilsynet
- Meteorologisk Institutt
- Norsk Radiografforbund

XORD .no		FLØY	VARETA	LJÅDEL	↓	UNDER- LAG	ADVAR- LENE	DET SOM ER IGJEN	SPISTE				
										SITTE- MØBEL	SEIG FRISTED		
GÅ RUNDT	I FAVØR AV	↓	BYGE	PARADIS FREDEN	SOLO PROFET	EGEN- SKAPEN LAND	HOLDE I HÅNDE GJERRIG- KNARKEN	LUFT- NORGE EKSKA- SJONENE	AUTORI- TETEN				
										GAVE	FRANSK BY	ENHET URO	KRAFT AVVISTE
FRANSK BY	ENHET URO	ENDELØS FOR- SØKSROM	KRAFT AVVISTE	KNPENT SERVER- INGS- STED	KJEMME FOR- LIKES	ESS	ROMER- TALL 1	MÅLTID GOD SOM DESSERT	KAMP- PLASSER AVGASSEN	LUFTE DE RUSSISKE PENGENE	20 STK. LANG- SOM	ØYBOER ATTPÅ- KLATT	JUKSET
UT- LIGNER	FORSIKRE PLYSTRER	TO SPRÅK	FRI- TENKERE SKJULT	SLANG FOR POLITI SEL	HØYEST FORLYST- ELSE	FALLER NEDBØR	TRE- HENDT	ORDNE SENGEN	KANT RÅSTOFF	HINNENE LEVER	FOR- SYNET	PUBLI- KUM	

Løsningsordet kan sendes på e-post til mgh@hamrin.no
eller på et postkort til: M. Hamrin, Nittedalsgata 67, 2000 Lillestrøm

**FRIST FOR
INNSENDING
ER
1. juni
2020**

Vinnerne får et
flaxlodd i posten!

**Disse ble vinnere i
siste nummer:**

Haavard Breilid
Lillestrøm

Liv Dverdal Jansen
Sandefjord

Kari Sonja Ekeland
Tromsø

Caspar R. Thomassen
Tjøme

Mette Langaard
Kristiansand

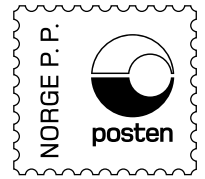
10 GODE GRUNNER FOR MEDLEMSKAP I LOP

1. LOP organiserer pensjonister fra kommune, fylke og stat. LOP er partipolitisk og livssynsmessig nøytral.
2. LOP deltar i drøftingsmøtene med regjering og storting om trygdeoppgjørene og statsbudsjettene.
3. LOP er høringsinstans for departementene i saker av betydning for oss som pensjonister.
4. LOP har Pensjonsutvalg og Helse- og omsorgsutvalg som arbeider spesifikt innenfor sine fagområder.
5. LOP har to spesialrådgivere som gir gratis rådgivning til medlemmene innenfor pensjon/arv/booppgjør/testamente. Barn får råd på foresattes medlemsnummer.
6. LOPs Kurs-Kontakt-Konferanseutvalg arrangerer kurs for tillitsvalgte lokalt.
7. LOP har et eget medlemsblad "Vi i LOP" som kommer ut fire ganger i året.
8. LOP har egen nettside www.lop.no som holder medlemmene oppdatert på det som skjer.
9. LOP tilbyr reiser i inn- og utland både sentralt og lokalt.
10. Gjennom våre lokallag tilbys medlemstreff med foredrag, kåseri, kulturelle innslag, teaterkvelder, konserter m.v.

LOP i eldreråd

LOPs medlemmer er representert i mange kommunale og fylkeskommunale eldreråd over hele landet.
Se oversikt over LOP-medlemmer i eldreråd på våre nettsider: www.lop.no/om-oss

RETURADRESSE:
LOP, STORTINGSGATA 2, 0158 OSLO

LOKALLAGENE I LOP

INNLANDET

Gjøvik og omland
Kjell MelleMBERG

482 88 924 kaabeem@online.no

Gudbrandsdal
Birgit Dyrset

991 07 960 birglody@gmail.com

Lillehammer
Per Rasmussen

995 07 051 prasmus@online.no

Glåmdal
Anna Stearn

975 45 394 annastearn@gmail.com

MØRE OG ROMSDAL

Kristiansund
Margreth Torgersen
Karlsvik

971 03 88 margrethk@outlook.com

Molde
Bitten Linge

986 77 584 bitten.l@online.no

OSLO

Oslo
Turid Frimo

470 26 939 tfrimo@gmail.com

Mattilsynet O/A/Ø
Torunn Hagebø

959 94 146 thagebo@gmail.com

Meteorologisk Inst. Seniorklubb

Lillian Svendsen 906 51 877
lillian.m.svendsen@gmail.com

PRESTEFORNINGEN

Astrid Bjellebø Bayegan 909 29 04
astrid.bayegan@gmail.com

ROGALAND

Mattilsynet R/A
Sverre Mortense

905 29 496
sverre.mortensen@gmail.com

Rogaland Sør
Martha J. Ulvund

906 56 520
martha.ulvund@outlook.com

TROMS OG FINNMARK

Tromsø

Jorunn Rasmussen 951 30 347 k-rasmu@online.no

Universitetet i Tromsø Norges Arktiske universitet

Sylvia Labugt 901 03 95
sylvia.labugt@gmail.com

TRØNDELAG

Trondheim

Terje Osnes 465 02 507 terje.osnes@ntebb.no

VESTFOLD OG TELEMARK

Telemark

Turid Schüller Sølland 959 60 807
tu.sc.so@gmail.com

Larvik

Odd Bjarne Johansen 913 99 944 oddbj@online.no

Sandefjord

Lillian Heggem 473 13 408 Isheggem@frisurf.no

Tønsberg

Ellen Berit Strand 975 10 973 ellenbst@online.no

VESTLAND

Bergen og omland

Johnny Eide 413 05 375eidejohnny@gmail.com

Voss og omland

Ragnhild Mølster Lidal 901 18 013
ragnhildlidal@gmail.com

VIKEN

Bærumsforeningen

Ragna Berget Jørgensen 977 56 144 rbergetj@online.no

Romerike

Jonn Bekkevold 920 50 452
jonn-bekkevold@hotmail.com

Kongsberg

Ellinor Nygård 456 03 467

Indre Østfold

Åshild Tangen 917 05 611
ashildtangen@gmail.com

Moss

Turid Bakkerud 952 31 299
turinoe@online.no

Sarpsborg

Ellen-Marie Mikkelsen 908 20 480 ellen-mm@online.no